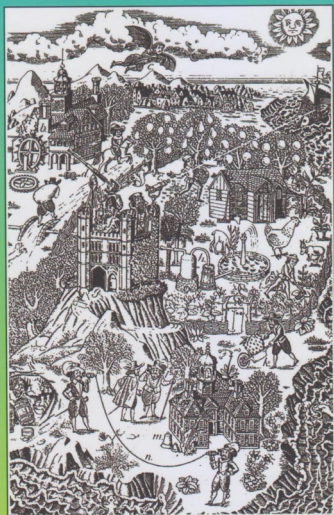

Francis Bacon

NOVÁ ATLANTÍDA

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

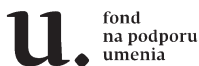
Francis Bacon

NOVÁ ATLANTÍDA

Edícia svetových mysliteľov

Francis Bacon: Nová Atlantída
Translation © Mária Stanková 2018
Notes and Epilogue © Lukáš Perný 2018
Cover design © Lubica Končeková 2018
Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o., Bratislava 2017
e-mail: vsst@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu umenia

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Z anglického originálu New Atlantis preložila Mária Stanková
Edičné poznámky a doslov Lukáš Perný
Zodpovedná redaktorka Silvia Semaková
Sadzbu a obálku s použitím ilustrácie z pôvodného vydania knihy
spracovala Lubica Končeková
Tlač P + M, s. r. o., Turany
Prvé vydanie
Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-043-7

Francis Bacon

NOVÁ
ATLANTÍDA

ÚVOD

Dr. Rowley, vykonávateľ Baconovej poslednej vôle, vydal *Novú Atlantídu* v roku 1627, rok po autorovej smrti. Pravdepodobne bola napísaná okolo roku 1623, počas obdobia literárnej aktivity, ktoré nasledovalo po Baconovom politickom páde. Ani jedno z Baconových diel neponúka na takom malom rozsahu taký plastický obraz jeho vkusu a túžob ako tento zlomok, ktorý je návrhom ideálneho spoločenstva. Štedrosť a osvietenie, dôstojnosť a nádhera, zbožnosť a verejný duch obyvateľov Bensalemu predstavujú kvality, po ktorých Bacon ako štátnik túžil viac než po pomeroch, ktoré poznal vo svojej vlastnej krajine. Šalamúnov dom okrem toho predstavuje Bacona ako vedca, ktorý sa vo svojej prorockej vízii o budúcnosti ľudstva neobmedzoval. Žiaden čitateľ, zorientovaný v procesoch a výsledkoch modernej vedy, nemôže poprieť množstvo správnych prienikov Baconových predstáv a súčasných výsledkov moderných vied. Plán a organizácia Šalamúnovho domu naznačujú hlavné črty dnešných univerzít a ich skúmaní. Rovnako v spoločenských, ako i v apliko-

vaných vedách autor predznamenal obrovské množstvo najnovších vynálezov a objavov. *Nová Atlantída* je však plná typického Baconovho prístupu. Napriek svojmu entuziazmu a otvorenej mysli Bacon mal vždy na zreteli aj užitočnosť. Vedecký pokrok, o ktorý sa usiloval, chápal ako najvyšší stupeň ľudského ovládania prírody, a teda ako pohodlie a útechu pre ľudstvo. Čistá metafyzika či iné formy abstraktných úvah, ktoré neprinášajú žiadne plody, ho veľmi nezaujímali. Táto orientácia na užitočnosť sa prejavuje v praktickom využívaní objavov, ktoré vykonali učitelia v Šalamúnovom dome. Napriek tomu sa tu jeho záujem o prácu nekončí. *Nová Atlantída* obsahuje veľa ako politických, tak i vedeckých ideálov, ku ktorým sme sa ešte nepriblížili, ale ktoré sú cenné ako námety a stimuly pre budúcnosť.

PREDHOVOR K PRVÉMU VYDANIU

Tento príbeh napísal môj pán preto, aby v ňom podal vzor a popis akadémie založenej na vytváranie veľkých a podivuhodných diel slúžiacich na blaho ľudí; nazval ju Šalamúnov dom alebo Akadémia diela šiestich dní. Môj pán dospel práve len k vysvetleniu tejto časti. Vzor je zaisto rozsiahlejší a vyšší, než aby bolo možné vo všetkom ho napodobniť; viac-menej väčšinu vecí má človek v moci uskutočniť.

Jeho lordstvo zamýšľalo podať v tomto fiktívnom diele aj zákonodarstvo najlepšieho štátu či modelu občianskeho spoločenstva; videlo však, že by to bola dlhá práca, a tak od toho upustilo a venovalo sa tomu, po čom túžilo a čomu dávalo prednosť, totiž spisovaniu dejín prírodných vied.

W. Rowley

NOVÁ ATLANTÍDA

Vyplávali sme z Peru (kde sme strávili celý jeden rok) južným smerom do Číny a Japonska; potravín sme mali na dvanásť mesiacov a z východu dul dobrý vietor, hoci bol viac ako päť mesiacov mierny a slabý. No potom sa obrátil a po mnoho dní vial len od západu, takže sme mohli len sotva napredovať alebo vôbec sme sa nehýbali, a niekedy sme sa dokonca pomýšľali na návrat. No potom znovu zadul prudký a silný vietor z juhu smerom na východ, ktorý nás niesol (nech sme robili, čo sme robili) smerom na sever. V tom čase sa nám minuli potraviny, hoci sme nimi veľmi šetrili. Tak sme sa ocitli uprostred najväčšej vodnej divočiny na svete bez potravy a pochopili sme, že sme stratení a pripravovali sme sa na smrť. Napriek tomu sme naše srdcia a hlasy nasmerovali k Bohu na výsostiach,¹ ktorý vykonáva zázraky v hĺbinách, žiadali sme ho o zľutovanie, aby tak ako na počiatkoch odhalil tvár hlbín

---

¹ Hneď v úvode Bacon prejavuje silne religiózny charakter diela, ktorý bude prítomný v celom texte. Úvodná časť pripomína podobnosť z biblickej knihy proroka Jonáša (Jonáš 2,1). Podobenstvo o Jonášovi a veľrybe je nižšie priamo v texte.

a nechal z nich vystúpiť suchú zem, aby pred nami odhalil pevninu a nenechal nás zahynúť.

A tak sa prihodilo, že v podvečer nasledujúceho dňa sme zbadali akési husté mračná na severe, vďaka ktorým sme uverili, že by tam mohla byť zem. Vedeli sme, že táto časť Južného oceánu bola celkom neznáma a mohla mať ostrovy či sveta-diely, ktoré ešte nikto nevidel. Preto sme namierili práve tam, kde sme si mysleli, že môže byť zem, a plavili sa tam celú noc. A na svitaní druhého dňa sme s určitosťou uvideli, že to bola súš. Javila sa nám nížinatá a plná rastlín, preto sa nám zdalo, že je tmavšia. Po hodine a pol plavenia sme vošli do riadneho prístavu, ktorý patril úžasnému mestu, nie veľkému, ale dobre vybudovanému, ktoré bolo z mora dobre vidno. Než sme vkročili na pevninu, zdala sa nám každá minúta pridlhá. Priplávali sme k brehu a chystali sa na vylodenie. Oproti nám sa však hnali ľudia s palicami v rukách, akoby nám chceli zakázať vyjsť na breh. Napriek tomu na nás nekričali, ani v nás nebudili hrôzu. Akoby nás len chceli varovať svojimi gestami. Toto všetko nás poriadne znepokojilo a začali sme sa medzi sebou radiť, čo by sme si mali počať.

Práve v tom čase k nám zamierila malá loď s ôsmimi ľuďmi na palube. Jeden z nich mal v ruke bambusovú palicu, na oboch koncoch zafarbenú na modro. Ten vkročil na našu loď bez akéhokoľvek náznaku nedôvery. A keď videl, že jeden z nás pred neho predstúpil, vytiahol malý zvitok pergamentu (trochu žltší než náš pergamen a žiarivý ako stránky v našich knihách, ale aj tak bol mäkký a ohybný), a odovzdal ho nášmu predákovi. Na zvitku bolo v starovekej hebrejčine, starovekej gréčtine, dobrej školskej latinčine a španielčine napísané:

Nech nikto z vás nevstupuje na pevninu; opustite toto po-

brežie do šestnástich dní, ak vám pobyt nepredĺžime. Ak budete medzitým potrebovať vodu, zásoby, pomôcť vašim chorým či opraviť loď, napíšte vaše potreby a dostanete to na znak nášho milosrdenstva.

Zvitok mal pečať s krídlami cherubína,² nie rozťahnutými, ale visiacimi nadol, a nad nimi bol kríž. Keď nám úradník odovzdal správu, odišiel a nechal s nami len svojho sluhu, ktorý čakal na našu odpoveď.

Keď sme to medzi sebou rozoberali, boli sme pomerne zmätení. Trápilo nás, že nám nedovolili vystúpiť na breh a tak náhlivo nás pred tým vystríhali. Na druhej strane to, že sme našli ľudí, ktorí ovládali jazyky a boli takí milosrdní, nás nemálo potešilo. A k tomu všetkému sme sa veľmi tešili znaku kríža, ktorý bol dobrým znamením. Odpovedali sme po španielsky, že čo sa týka našej lode, je v poriadku, keďže nás postretlo skôr bezvetrie a jemný protivietor než búrky. Čo sa týka našich chorých, tých bolo mnoho a v zlom stave, takže ak by im nedovolili vstúpiť na pevninu, riskovali by tým ich život. Naše ostatné potreby sme potom dopísali zvlášť s dodatkom, že máme nejaké zásoby a ak by sa im hodili, bude nám radosťou vymeniť ich za splnenie našich potrieb. Ako odmenu sme sluhovi ponúkli pár zlatých a úradníkovi sme chceli poslať červený zamat, ale sluha to bez mihnutia oka odmietol. Opustil nás a vrátil sa v inej malej lodi, ktorú poňho poslali.

Asi tri hodiny po tom, čo sme odoslali našu odpoveď, k nám prišla osoba (ako sa zdalo) s dôležitým postavením. Muž mal oblečený šat so širokými rukávami, akýsi odev nád-

---

² Cherubín (hebr. כְּרֻבִים kerúv; pl. מִיְבוֹרֵי kerúvím) – druh anjela, ktorý sa spomína v Starom zákone a Zjavení sv. Jána. V Šalamúnovom chráme chránili sochy dvoch cherubínov archu zmluvy.

hernej bledomodrej farby,³ oveľa žiarivejšia než naše. Spodnú bielizeň mal zelenú a zelenú mal aj pokrývku hlavy, pripomínajúcu turban, veľmi pozorne vyrobenú a nie takú veľkú, ako bývajú turecké turbany. Spod jej okrajov mu vytŕčali pramene vlasov. Bolo zrejmé, že to je ctihodný človek. Prišiel na člne, ktorého časti boli pozlátané, so štyrmi ďalšími mužmi. Nasledoval ho ďalší čln, na ktorom bolo asi dvadsať ľudí. Keď sa priblížil na dostrel k našej lodi, dali nám znamenie, že máme za ním niekoho vyslať na more. To sme ihneď urobili a na malej loďke sme za ním poslali nášho najvyššie postaveného človeka po kapitánovi a s ním štyroch ľudí.

Keď sme boli šesť yardov od ich lode, vyzvali nás zastať a ďalej sa nepribližovať, čo sme aj urobili. Potom sa muž, ktorého som práve opísal, postavil a nahlas sa nás po španielsky spýtal: „Ste kresťania?“ Odpovedali sme: „To sme.“ Báli sme sa oveľa menej, pretože na liste od nich sme videli kríž. Pri odpovedi ten človek dvihol pravicu smerom k nebesiam a jemne si ju priložil k ústam (to je ich gesto, keď vzdávajú Bohu vďaku) a potom povedal: „Ak nám pri Bohu všetci odprisaháte, že nie ste piráti, ani ste za posledných štyridsať dní právom či neprávom nepreliali krv, dostane sa vám výsady vkročiť na breh.“ Odvetili sme: „Všetci sme ochotní to odprisahať.“ Keďže jeden z ľudí, ktorí boli s ním na lodi, bol, ako sa zdať, notárom, tento akt zapísal. Keď tak spravil, iný zo spoločníkov toho dôležitého človeka na tej istej lodi po chvíli, čo sa s ním jeho pán zhováral, nahlas preriekol: „Môj pán vás chce uistiť, že dôvod, prečo nevstúpil na vašu loď, nie je ani hrdosť, ani nadutosť, ale skutočnosť, že ste medzi vami priznali množstvo chorých a Ochranca zdravia nášho mesta ho varoval, aby si udržal odstup.“ Poklonili sme sa mu a odveti-

---

³ Modrá farba sa v kresťanstve chápe ako mariánska farba. Mariánske farby modrá s bielou sa objavovali na krojoch, výšivkách a zásterách, ktoré sa nosili pri príležitosti mariánskych sviatkov.